

Forma uzavření manželství a její nedostatky

Damián Němec

Monika Menke

Stanovení současné formy uzavření manželství v historii

- **Tridentský koncil:** Dekret *Tametsi* z 11. 11. 1563, účinnost 30 dní od vyhlášení v konkrétní farnosti (3 neděle/zasvěcené svátky po sobě) – stanovení kanonické formy k platnosti
- **Začátek 20. stol.:** Dekret Kongregace koncilu *Ne temere* z 2. 8. 1907 – závaznost kanonické formy pro všechny katolíky s výhradou dosavadních partikulárních úprav, pozice faráře při sňatku
- **CIC/1917:** závaznost kanonické formy pro všechny katolíky bez výjimky

Typy kanonické formy

- řádná forma – za běžných okolností, vyžaduje se dodržení všech obvyklých předpisů
  - přítomnost nupturientů, příp. řádně pověřeného zástupce místo nupturienta
  - přítomnost dvou svědků
  - přítomnost asistujícího (též nazývaného „oddávající“), který má potřebné církevní pověření, tj. v tomto případě jurisdikci
- mimořádná forma – v nouzových okolnostech, předpisy ohledně formy jsou zmírněny
- tajná forma – ve zcela výjimečných případech, vyžaduje se naplnění přísnějších předpisů

Kanonické určení řádné formy

Codex iuris canonici, can. 1108

§ 1. Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram loci Ordinario aut parocho aut sacerdote vel diacono ab alterutro delegato qui assistant, necnon coram duobus testibus, secundum tamen regulas expressas in canonibus qui sequuntur, et salvis exceptionibus de quibus in can. 144, 1112, § 1, 1116 et 1127, §§ 1-2.

§ 2. Assistens matrimonio intellegitur tantum qui praesens exquirat manifestationem contrahentium consensus eamque nomine Ecclesiae recipit.

§ 3. *Solus sacerdos valide assistit matrimonio inter partes orientales vel inter partem latinam et partem orientalem sive catholicam sive non catholicam.*

Kodex kanonického práva, kán. 1108

§ 1. Platná jsou pouze ta manželství, která se uzavírají před místním ordinářem nebo farářem anebo před knězem či jáhnem delegovaným od jednoho z nich, a před dvěma svědky podle předpisů následujících kánonů a při zachování výjimek uvedených v kán. 144, 1112 § 1, 1116 a 1127 § 1 a 2.

§ 2. Asistujícím při uzavírání manželství se rozumí ten, kdo je přítomen a vyžaduje od uzavírajících stran vyjádření manželského souhlasu, které přijímá jménem církve.

§ 3. *Pouze kněz či biskup platně asistuje při uzavírání manželství mezi východními stranami nebo mezi stranou latinskou a stranou východní, ať katolickou nebo nekatolickou.*

Kanonické určení řádné formy

Codex canonum Ecclesiarum orientalium, can. 828

§ 1. Ea tantum matrimonia valida sunt, quae celebrantur ritu sacro coram Hierarcha loci vel parocho loci vel sacerdote, cui ab alterutro collata est facultas matrimonium benedicendi, et duobus saltem testibus secundum tamen praescripta canonum, qui sequuntur, et salvis exceptionibus, de quibus in cann. 832 et 834, § 2.

§ 2. Sacer hic censetur ritus ipso interventu sacerdotis assistentis et benedicientis.

Kódex východných katolíckych cirkví, kán. 828

§ 1. Platná jsou pouze ta manželství, která se slaví v posvátném obřadu před místním hierarchou nebo místním farářem anebo před knězem, který od jednoho z nich obdržel fakultu žehnat manželství, a před dvěma svědky podle předpisů následujících kánonů a při zachování výjimek uvedených v kán. 832 a 834 § 2.

§ 2. Tento obřad se považuje za posvátný, je-li přítomen kněz, který asistuje a žehná.

Úloha nupturientů a svědků

- ***Nupturienti (kán. 1104):***

- přítomnost osobně nebo v zastoupení,
- vyjádření souhlasu slovy nebo rovnocennými znameními.

- ***Svědci (není právně určeno):***

- zajistit veřejnost, tj. právní prokazatelnost uzavření manželství
- schopni pochopit obřad, vnímat jej a následně dosvědčit jeho konání
- žádné formální požadavky na svědky: věkovou hranici, vztah k nupturientům, církevní postavení či náboženskou příslušnost
- *ani český občanský zákoník nezná právně formulované požadavky na svědky*
- *slovenské právo požaduje u svědka zletilost*

Asistující (oddávající)

Kán. 1109 – Místní ordinář a farář, pokud nejsou rozsudkem nebo dekretem exkomunikováni nebo stíženi interdiktem nebo suspendováni z úřadu nebo za takové úředně prohlášení, z moci svého úřadu na svém území platně asistují při uzavírání manželství nejen svých podřízených, ale i nepodřízených, ~~pokud alespoň jeden je latinského obřadu~~ pokud alespoň jedna strana je zapsána do latinské církve.

Kán. 1110 – Osobní ordinář a farář mocí svého úřadu platně asistují při uzavírání manželství pouze těm, z nichž alespoň jeden je jim v rámci jejich působnosti podřízen.

Kán. 1111 – § 1. § 1. Místní ordinář a farář, dokud platně zastávají svůj úřad, mohou v rámci svého území delegovat, i obecně, kněze a jáhny k asistování při uzavírání manželství, *při zachování ustanovení kán. 1108 § 3.*

§ 2. Aby delegace k asistování při uzavírání sňatku byla platná, musí být výslovně udělena určitým osobám; pokud jde o zvláštní delegaci, musí být udělena pro určitý sňatek; jde-li o obecnou delegaci, musí být dána písemně.

Kán. 1112 – § 1. Kde je nedostatek kněží a jáhnů, může diecézní biskup po předchozím kladném vyjádření biskupské konference a po obdržení dovolení od Svatého stolce pověřit laiky, aby asistovali při uzavírání manželství, *při zachování ustanovení kán. 1108 § 3.*

§ 2. Vybere se vhodný laik, schopný poučit snoubence a způsobilý řádně provést obřad uzavření manželství.

Asistující (oddávající)

- z úřadu – místní ordinář a místní farář (kán. 1109), osobní ordinář a osobní farář (kán. 1110)
- zmocněný kněz či jáhen (kán. 1111)
  - jednorázové (ad hoc) – stačí ústně
  - obecné (generální) – písemně
  - *v ČR generální zmocnění dává místní ordinář farním vikářům, jáhnům je dává zpravidla farář*
- zmocněný laik (kán. 1112) – v ČR není zavedeno
- **v případě nupturientů východních církví sui iuris**
  - svatba s nupturientem latinské církve sui iuris – římskokatolický asistující kněz či biskup je kompetentní
  - svatba dvou řeckokatolíků/řeckokatolíka s nepokřtěným – římskokatolický asistující kněz či biskup není kompetentní, potřebuje delegaci řeckokatolického místního ordináře nebo faráře

Místo sňatku (kán. 1118)

- CIC kán. 1115 a 1118, CCEO kán. 831 a 838
- CIC: primárně farní kostel jednoho z nupturientů, CCEO: primárně ve farním chrámě před farářem ženicha
- farář může dovolit v jiném kostele nebo kapli (oratorium)
- jen místní ordinář může dovolit sňatek mimo posvátné místo
- kán. 1118 § 3 dovoluje sňatek mezi katolickým a nepokřtěným nupturientem i mimo posvátné místo (to může povolit farář); CCEO takové ustanovení nemá
- Svatební obřady, 2. typické vydání (latinsky z r. 1990) v č. 36 dává možnost v případě prosté konvalidace starších manželů se mohou obřady konat i mimo posvátný prostor
- *toto dovození (licence) se zapisuje do snubního protokolu; bez tohoto dovození je manželství nedovolené, ale platné*

Mimořádná forma

- CIC kán. 1116, CCEO kán. 832
- nebezpečí smrti pro alespoň jednoho z nupturientů
- nedosažitelnost kompetentního asistujícího – předpoklad trvání alespoň jeden měsíc
- manželství lze platně uzavřít bez asistujícího, tedy pouze před dvěma svědky
- eventuálně přítomný kněz nebo jáhen (CCEO: jen kněz) má předsedat liturgii, má mimořádná dispenzační oprávnění
- taková manželství mají být co nejdříve oznámena faráři místa sňatku pro jejich zápis v matrice oddaných (kán. 1121), ve východních církvích si manželé mají co nejdříve vyžádat kněžské požehnání (CCEO kán. 832 § 3)
- *taková manželství nemohou být uznána za platná ani v České republice, ani ve Slovenské republice – v obou případech stát vyžaduje uzavření manželství před duchovním (ČR: § 657 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; SR: § 2 a § 5 zákona č. 36/2012 Z.z., o rodině)*

Tajná forma

- CIC kán. 1130 – 1133, CCEO kán. 840
- pouze ze závažného a naléhavého důvodu (*ex gravi et urgente causa*) s dovořením místního ordináře
- utajení předsňatkového řízení i samotného vykonání sňatku (místní ordinář, asistující, manželé i svědci)
- povinnost mlčenlivosti je v případě místního ordináře pouze relativní: padá v případě závažného pohoršení (*grave scandalum*) nebo velkého poškození posvátnosti manželství (*gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria*) – to musí strany vědět před sňatkem
- záznam o uzavření manželství veden pouze v tajném archivu kurie
- *taková manželství teoreticky mohou být uznána za platná v České republice i ve Slovenské republice, ale zpravidla je utajení potřebné i před státními orgány, proto nevznikne ani není oznámeno náležitým způsobem, viz snímky Právní příprava na manželství a Posňatkové řízení*
- CIC 1917: *matrimonium conscientiae* (m. svědomí, kán. 1104nn): sňatek, jehož existence se ze závažných důvodů před veřejností tají (Pejška-komentář: Zákonné důvody bývají tyto: Jde o sňatek konkubinářů, které lid mylně považuje za řádné manželky; důstojník, nemůže-li se ženiti pro nedostatek věna určité výše zákonem předepsané, a svědomí diktuje nutnost sňatku; panuje důvodná obava, že bude sňatek násilím znemožněn, zví-li o něm odpůrce. Odmítáme však názor, že možno tajně oddati vdovu, aby neztratila pensi po zesnulém manželovi.)

Dispens od kanonické formy

- CIC kán. 1127 a 1129, CCEO kán. 834 a 835
- CIC:
  - **místní ordinář:** smíšené manželství (kán. 1127) anebo manželství s nepokřtěnou osobou (kán. 1129),
  - jinak pouze **Apoštolský stolec**
- CCEO (kán. 835):
  - **patriarcha (a také vrchní arcibiskup, viz kán. 152):** z velmi vážného důvodu (*gravissima de causa*)
  - jinak pouze **Apoštolský stolec**
- **dispens daná právem:** smíšené manželství s východním nekatolickým křesťanem – vyžaduje se však kněžské požehnání (CIC kán. 1127 § 1, CCEO kán. 834 § 2)

Právní příprava na manželství

Církevní dokumenty:

- snubní protokol, eventuálně s přílohami (arcidiecéze OL: vždy příloha ohledně osobnostní přípravy)
- vyžádání potřebných dispenzí od místního ordináře – zaznamená se do snubního protokolu
- vyžádání delegace pro asistujícího, licence pro místo sňatku – také se zaznamená do snubního protokolu

Státní dokumenty (na matrice):

- státní dotazník pro uzavření manželství
- žádost o osvědčení pro církevní sňatek
- Následně matrikou vydané samotné osvědčení
- státní protokol o uzavření manželství

Posňatkové řízení

Církevní:

- zápis do matriky oddaných
- zápisy do křestních matrik (*ne temere*) – poslat s čj., odpověď s čj.

Státní:

- vyplnění státního protokolu o uzavření manželství
- odevzdání do 3 pracovních dní na státní matriku
- znehodnocení občanských průkazů **občanů ČR**, pokud je v nich uveden rodinný stav (odstřížení rohu B) – občanský průkaz pozbývá platnosti 45 dní od této změny (§ 34 odst. 3 písm. a) zákona č. 269/2021, o občanských průkazech; § 25 odst. 2 vyhlášky č. 281/2021 Sb., k provedení zákona o občanských průkazech a některých ustanovení zákona o cestovních dokladech a zákona o základních registrech)
- na základě státního protokolu o uzavření manželství vydá matriční úřad státní potvrzení o uzavření manželství, následně je možno vyřídit (nakolik nutno) nové doklady, zvl. občanský průkaz